

vimena odere itd. Zná se tudi primeriti, da kaka osa ali druga žival živino piči.

3) Dostikrat je nesnažnost vnetja kriva, če se vime po razjedljivi gnojnici valja na nesnažni nastelji v nesnažnem hlevu.

4) Prehlajenje živine cele ali vimena posebno je mnogokrat vzrok vnetju.

5) So tudi ostrá zelišča, ktera, kadar v kri pridejo, imajo posebno škodljivo moč do vimena, da se vname in živina celó krvavo mleko molze. Tista zelišča, ktera imajo škodljivo moč do ledic, scavnega mehurja in do čev, škodujejo tudi večkrat vimenu, da se vname.

To so pglavitni vzroki; pri preiskovanji bomo za enega ali družega zvedeli, in po tem se zeló ravná tudi ozdravljanje. (Dal. prih.)

Državne stvari.

Dr. Tomanov govor

proti brezcolnemu vvaževanju grodeljna (sirovega železa) v Avstrijo

v državnem dunajskem zboru.

Kakor smo v zadnjem listu že omenili, je dr. Tomanov govor veliko pripomogel, da se je odvrnila velika nesreča od mnogih dežel avstrijskih in še posebno od kranjske, koroške in štajarske. Pobijal je nasvèt poslanca gornje-avstrijskega dr. Figuly-a, ki se je poganjal za to, da se col za vpeljevanje tujega železa v naše dežele popolnoma odpravi in svobodna trgovina vpelje, to je taka, da med državo in državo nobenega cola ni.

Iz obširnega dr. Tomanovega govora posnamemo važnejše in tudi preprostim bralcem lahko razumljive stavke.

Začel je govor s tem, da je rekel, da v národno-gospodarskem obziru se še noben tako nevaren predlog, kakor ta, ni stavil državnemu zboru. Kdor koli pozná gorate dežele avstrijske, vedel bo, kolike važnosti jim je železtvo. Ono je velik pripomoček k življenju teh dežel; kar jim primanjkuje na kmetijskih pridelkih, daruje jim narava po pridelku železa. To mi bodo pritrdili poslanci štajarski, koroški in kranjski. Kader rudarstvu in fužinarstvu slabo gré, si rudar ne more kupiti, kar kmet in vinorejec prideluje, in tako zastane vsa kupčija in siromaštvo nastane. Naši rudarji morajo 14 odstotkov dohodninskega davka plačevati, pruski so vsega tega davka prosti. Zato priporočam ministerstvu, naj kmalu stopi pred državni zbor s predlogom, kateri varuje avstrijsko železno obrtnijo ravno tako, kakor varuje pruska vlada svojo železnino.

Pravijo sicer, da tudi nam naj se odprè svobodna trgovina, in pri tem kažejo na angležko in druge države. Al, prosim, ktera država v Evropi je neki, kjer je popolnoma svobodna trgovina? Nobene ni, in tudi angležka še dandanes naklada col takemu tujemu blagu, kakoršnega še sama nima dovolj in pa slabejega mimo tujih dežel, in od kterega se bojí, da ne bi mu doma še blagó zatrlo. Angležka država je počasi razvijala zastavo svobodne trgovine, kakor se je namreč domača obrtnija povzdigovala na višo stopinjo in to tako, dokler je mogla kos biti tujemu blagu. Svobodna trgovina ni v vseh okoliščinah koristna in prava; ravnati se mora v vsaki državi po tem, kakor so razmere njene gledé družih držav. Kdor drugač ravná, žrtuje se tujcu, in pogine sam. Poglejmo severno Ameriko, ki je vendar v narodnem gospodarstvu in marsikterih družih praktičnih rečéh izgled vsem drugim državam,

in videli bomo, da dvakrat je skušala varovalni col odpraviti, pa dvakrat so se v državnem zboru vzdignili krepki glasovi rodoljubov proti tej odpravi, ki so klicali: „Nazaj s colom!“ In zgodilo se je tako; prazne državne kase so se napolnile in obrtnija se je vzdignila zopet. To je živa priča, ki nam kaže, da moramo prevdarjati in prevdarjati pa počasi naprej postopati, ne pa na vrat na nos skočiti v svobodno trgovino.

Pravijo sicer nekteri, da nam grodeljna manjka, in da nam ga je treba dovaževati iz tujih dežel; nekteri dodajajo še to, da nam v Avstrii tudi premoga manjka. Saj to ni res! To pa je res, da tistih 200 milijonov centov angležkih železničarskih šin, ki so pod Brukom (nesrečnega spomina) prišle brez cola v Avstrijo, še tako težko ležijo v želodcu avstrijski železnini, da jih še dandanes prebaviti ne more (Pravo-klici!) Ali hočete zdaj to še enkrat poskusiti?!

Še drugi pravijo, naj Avstrija obdeluje le železnino izvrstne baže, ker njeno železo je boljše kakor angležko, švedsko, škotsko, belgiško; tako železo se bode veliko dražje prodajalo v tuje države, in drugo navadno železo bode potem dobivalo se cenejše iz tujih dežel. Ako prestane col na mejah, bomo res cenejše železo iz tujih držav dobivali; al svojega domačega dražega in boljšega ne bomo mógli več pridelovati.

Kar pa je nam živa potreba, je to, da se pridelovanje avstrijskega železa na enako stopinjo postavi s pridelovanjem tujega. Pruska dežela je davek čisto odpravila. Naša železna obrtnija, obložena z davkom, je zaostala.

Kdor trdi, da moralični (nravni) in politični veliki namen spolnujemo s tem, da odpravimo col na grodelj, tega pač prašam: v kakošni zvezi je neki moralnost z železom? Skrbi za svojo domovino, skrbi za svojo državo: to veva moralna zapoved. Komur pa veliki politični nameni rojijo po glavi, ta naj praša, kolikrat že se je Avstrija sè sočutjem za Nemčijo spravila na cedilo.

Že takrat (leta 1866.), ko je šlo za znižanje cola na vpeljavo tujega grodeljna na 25 krajc., so zastopniki skor vseh kupčijskih zbornic dosti očitno dokazali razločke, koliko stane v naših deželah izdelovanje grodeljna, in po čem je angležko železo v Trst pripejlano. Štajarskega grodeljna nemški cent je prišel 1865. leta rudarjem na 2 gold. 24 kr., koroškega na 2 gold. 34 kr., kranjskega celó blizo do 3 gld., — angležki pa se je v Trstu prodajal po 2 gold. Zdaj naj pa reče kdo: ali ne bi bila naša železnina ob tla, ako se col zniža le na 25 kr., in kaj še le, ako bi se col popolnoma odpravil?

To pomislite, gospôda, in recite, če imate srce za obstanek avstrijske obrtnije, ali morete z dobro vestjó glasovati za odpravo cola pri sirovem železu? (Pravo! pravo!)

Ljudska šola.

Drug kapitel je zdaj v zbornici gospôski bil na vrsti, namreč ta, da se ljudske šole iz rok vzamejo duhovnemu nadzorništvu, kajti kadar že čez duhovne gré, morajo — se vé da duhovni vsega krivi biti! „Novice“ so že pobijale to pretvezo. Ker pa veliko koristi, ako moremo kazati na možá, ki sicer ni „naše gore list“, pa vendar brez strahú razodeva resnico, da več kot duhovni je vlada sama zakrivila pri šolah, zato nekoliko posnamemo iz „Reform.“

Vprašanje o ločitvi šole od cerkve — pravi „Reform“ — ima dandanes svoj glavni pomen le še ozir ljudskih šol; kajti više šole so že precej dolgo — če